

Integracija i zajednički život muslimana u Hrvatskoj – poželjan primjer europskoj zbilji

Aziz Hasanović*
hasanovic.aziz@gmail.com

Uvod

Danas svjedočimo sve većim napetostima, problemima, nerazumijevanjima, negiranjima, brojnim predrasudama, mržnji, zlouporabama vjere, političkim manipulacijama i jačanju antiislamizma i islamofobije u Europi. Takvi trendovi su zabrinjavajući i pred sve odgovorne ljude, bez obzira kojem svjetonazoru pripadali, postavljaju težak izazov. Kako odgovoriti takvom izazovu našega vremena, pitanje je na koje moramo naći adekvatan odgovor. Nitko ne može sam. Potrebno je uključiti sve zdrave i progresivne snage koje mogu pomoći svojim radom, aktivnostima, ponašanjem, znanjem, odgovornošću i povjerenjem. Sve što smo naveli su posljedice, a radi njihova uklanjanja, nužno je tražiti uzroke. Slobodan sam našu pozornost usmjeriti na neke vanjske i unutarnje razloge zbog čega se to sve događa i ovim radom ponuditi neka rješenja prihvatljiva i Istoku i Zapadu koji je potvrđen postojanjem funkcionalnog modela zajedničkog života u Republici Hrvatskoj. Pod pojmom vanjski čimbenici podrazumijevam pravne i političke okvire europskih zemalja, a pod pojmom unutarnji čimbenici mislim na nefunkcionalno organiziranje muslimanskih zajednica u Europi kao i pogrešno samostalno tumačenje islama koje vodi u neke radikalizme i na taj način ugrožava mir i stabilnost građana Europe pa i svijeta.

Želio bih ovdje podijeliti neka svoja osobna promišljanja i spoznaje o islamu, kako kroz prizmu njegovog nauka, tako isto i kroz prizmu njegove primjene u svakodnevnom javnom životu koristeći iskustva koja imamo u Republici Hr-

* Dr. sc. Aziz ef. Hasanović je predsjednik Mešihata Islamske zajednice u Hrvatskoj i zagrebački muftija. Ovaj tekst je pisana verzija njegova izlaganja na interdisciplinarnom znanstvenostručnom skupu »Međukulturalni i međureligijski dijalog. Pozitivno iskustvo Hrvatske u europskom kontekstu« koji se održao 21. studenoga 2017. u Zagrebu. Skup su organizirali Ministarstvo kulture Republike Hrvatske i Hrvatsko povjerenstvo za UNESCO, u suorganizaciji Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatskog katoličkog sveučilišta, Sveučilišta u Zagrebu i Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, pod pokroviteljstvom Vlade Republike Hrvatske.

vatskoj. Izlaganje ću podijeliti u tri dijela: *Islam u kontekstu europske zbilje, Islamska zajednica u Hrvatskoj i Mogućnosti zajedničkog života pripadnika islama s pripadnicima drugih religija.*

1. *Islam u kontekstu europske zbilje*

Nije moguće i pogrešno bi bilo danas promatrati Europu ne uzimajući u obzir postojanje islama na multireligijskoj pozornici Europe. Pokušaj zaobilaznja ili ignoriranja te činjenice dovodi do nesporazuma, a često i do stanovitih incidentnih situacija. Zašto se to događa? Neki u islamu vide prijatnu za sigurnost zemlje, drugi za demografsku politiku, a nisu isključeni i oni koji otvoreno zagovaraju ksenofobiju, rasizam i druge oblike mržnje prema svemu što im je strano. Nažalost, time se koriste i neki političari u Europi da bi skupili koji glas na izborima, iako na taj način jačaju mržnju među ljudima. Istovremeno, regrutiraju one koji propituju europske vrijednosti i kod njih jačaju otpor i nepovjerenje za kvalitetnu integraciju muslimana u europsko društvo. Struktura muslimana u Europi trenutno izgleda ovako: imamo europske autohtone muslimane, kao što su Bošnjaci, Albanci i Turci, zatim i velik broj konvertita, imamo velik broj useljenika iz Azije, Afrike i drugih zemalja koji su tu duže vrijeme i stekli su status državljana zemalja u koje su se uselili i osnovali obitelji, pokrenuli poslove i na neki način se integrirali. I, na kraju, imamo velik broj muslimana pristiglih u Europu u potrazi za azilom poradi nesigurnosti i životne ugroženosti od ratnih operacija u svojim zemljama. Europa, s visokim standardima ljudskih prava i sloboda, otvorila je svoja vrata i na neki način udomila ogroman broj imigranata. Davno je netko rekao: »Mir nije sve, ali bez mira sve je ništa.« Kada ljudi osjete slast slobode i mira imaju potrebu da izgrađuju vlastiti identitet u njegovoj punini. Koje sve modele organiziranja muslimana danas vidimo u Europi?

Imamo skupine koje su *getoizirane* i čija je izolacija velik problem. Princip njihova zatvorenog življenja je potpuno suprotan svim europskim vrijednostima i takve zajednice mogu postati problem, pa i onaj sigurnosni, kao posljedicu manipulacije i zloupotrebe čemu su podložni zbog ograničene informiranosti kao posljedice zatvorenosti.

Drugi model, koji susrećemo kod nekih muslimanskih zajednica jest potpuna *asimilacija* u društva gdje su stigli. Odgajaju se na principu kompleksa niže vrijednosti i time rađaju frustracije koje dovode do negativnog izražaja i posezanja za nekim od neželjenih djela ili poteza, što opet postaje problem. Stalno im se nameće da je njihova vjera kriva za sve, da je ona izvor svakog zla, a nerijetko ih se poziva da se odreknu svoje vjere. Ne prihvaćajući takav pristup, a u znak »zaštite svoje vjere«, potpomognuti čimbenicima izvana, upuštaju se u terorističke akcije. Ono što je najgore u svemu tome jest njihovo pozivanje

na islam i time oni nanose najveću štetu islamu i muslimanima. Ubiti jednog nevinog, sa stajališta Kur'ana, znači ubiti cijeli svijet ili spasiti jednog nevinog znači spasiti cijeli svijet. Znajući ovaj temeljni princip islama, tko onda može učiniti ubojstvo nevinih ljudi, djece i žena? Takav nered na zemlji musliman ne može sijati, onaj tko to radi nije musliman, to je nespojivo s islamom. Islam se odriče takvih i osuđuje ih, a njih čeka kazna kod Gospodara njihova.

Treći model je model integracije gdje se u cjelini njeguje i baštini punina identiteta. Identitet podrazumijeva i uključuje vjeru, naciju, kulturu, jezik, običaje i slično. Mi muslimani u Hrvatskoj prihvatili smo ovaj treći model, a to je model integracije. Razvijamo ga kroz vjersku zajednicu, kroz kulturna i nacionalna društva.

2. Islamska zajednica u Hrvatskoj

Islamska zajednica u Hrvatskoj jedna je i jedinstvena zajednica svih muslimana u Hrvatskoj, bez obzira na njihovu nacionalnu, mezhebsku ili bilo koju drugu odrednicu. Svi muslimani svoje vjerske potrebe zadovoljavaju u našim vjerskim objektima ili centrima, a svoj nacionalni i kulturni dio nadograđuju u kulturnim i nacionalnim društvima. Džamije i islamski centri isključivo provode svoje vjerske programe na hrvatskom jeziku, osim u onom molitvenom dijelu gdje je kur'anski jezik jedinstven za sve koji participiraju u molitvi. Islamska zajednica u Hrvatskoj ustrojena je na principu zakonodavnog ili predstavničkog tijela koji se zove Sabor Islamske zajednice u Hrvatskoj, te izvršnog vjerskog i administrativnog tijela koje se zove Mešihat Islamske zajednice na čijem čelu je predsjednik Mešihata, koji je ujedno i glavni muftija. Predsjednik Mešihata/muftija imenuje sve imame, vjeroučitelje, profesore, direktore ustanova i sve one koji na bilo koji način dolaze u mogućnost da tumače i prezentiraju islam. Po toj osnovi svi su oni odgovorni predsjedniku Mešihata/muftiji i Mešihatu.

Sve ovo razvija se u Hrvatskoj više od 100 godina, a temeljni datum za početak ovog modela bio je 27. travnja 1916., kada je Sabor Kraljevina Hrvatske i Slavonije priznao islam i dao mu status ravnopravne religije, zajedno sa svim ostalim religijama koje postoje u Hrvatskoj. Nažalost, mnoge europske zemlje do danas to nisu učinile, neke pokazuju interes za to pitanje, a neke odbijaju uopće pomisao da ozbiljno pristupe ovom problemu. Mislim da je tu jedan od ključnih pravnih i političkih problema s kojima se danas Europa suočava. Kada je u pitanju Hrvatska, ona je u tome ispred drugih europskih zemalja jer je, uvažavajući islam i Islamsku zajednicu, 2002. godine potpisala ugovor o specifičnim odnosima s Islamskom zajednicom, u kojem je priznala kontinuitet našega rada i definirala sva prava koja muslimani u Republici Hrvatskoj mogu koristiti bez ikakvih smetnji. Time se svakako Islamska zajednica pojavljuje kao partner državi u mnogim projektima preuzimajući i dio odgovornosti u

segmentima gdje je potrebno. Naglašavam, prava, obveze i odgovornost moraju biti na istoj razini. To se pokazalo i u Domovinskom ratu u koji se uključilo oko 25.000 muslimana, od toga ih je 1.080 poginulo i sebe utkalo u temelje nove, suvremene, demokratske europske Hrvatske. To je 9 % od ukupnog broja poginulih branitelja, a muslimana je po statistici 1,5 % u stanovništvu Hrvatske.

Što sadržava Ugovor o specifičnim odnosima Vlade Republike Hrvatske i Mešihata Islamske zajednice u Hrvatskoj?

Riječ je o pravnom okviru za nesmetan rad i djelovanje Islamske zajednice u Hrvatskoj. Od priznanja kontinuiteta institucionalnog rada, preko vraćanja oduzete imovine, osnivanja vlastitih učilišta, medijskih kuća, džamija, islamskih centara, pravo na *halal* (dozvoljeno muslimanima) prehranu u javnim ustanovama, pravo na islamski vjeronauk u svim osnovnim i srednjim školama, kao i na vjerski odgoj u vrtićima, pravo na slobodne dane tijekom dvaju bajrama, pravo na zastupljenost u javnom RTV servisu, dušobrižništvo u vojsci, policiji, zatvorima, bolnicama i drugim socijalnim ustanovama, pravo na karitativnu djelatnost, pravo da vjerski brak ima učinak građanskog braka, do participiranja u državnom proračunu za rad naših džemata (župa). Do sada su HRT i HR prenosili uživo 56 bajrama iz naših centara koji traju po dva i pol sata, izravno se prenosi inauguracija muftije, otvaranje velikih islamskih centara, ali i one svečanosti za koje mi procijenimo da su značajne gledateljima HRT-a, poput prošlogodišnje manifestacije obilježavanja 100. obljetnice službenog priznanja islama. Tim povodom Hrvatski je sabor održao svečanu sjednicu, a svi naši programi bili su pod visokim pokroviteljstvom predsjednice Republike, predsjednika Hrvatskog sabora i predsjednika Vlade RH.

Sve navedeno daje mi za pravo da ustvrdim da ovaj model u Hrvatskoj može biti primijenjen u Europi za rješenje pitanja pozicije muslimanske manjine u društvu, a on može biti i model za zaštitu i status kršćanskih manjina u islamskom svijetu. Osobno sam to prezentirao papi Franji u Vatikanu, u sjedištu EU u Bruxellesu, u Washingtonu u State Departmentu, u Džeddi u Organizaciji za islamsku suradnju, Svjetskoj islamskoj ligi (*Rabita*) u Mekki, u više od dvadeset zemalja, kako na Istoku tako i na Zapadu, na različitim nivoima i adresama. Želim univerzalno dobro mira i zadovoljstva podijeliti s cijelim svijetom. Ovakav status omogućava razvijanje mnogobrojnih programa koji kroz odgoj i obrazovanje svih naraštaja sprečavaju sve oblike radikalizma koji je zlo za čitavo čovječanstvo. Možemo danas kazati da je Hrvatska jedina zemlja u regiji iz koje nije nitko otišao na bilo koje strano ratište. Danas se najčešće osmišljavaju razne akademije radi deradikalizacije, a mi se vodimo onom starom izrekom koja ima uporište u izvorima islama: »Bolje je spriječiti nego liječiti.« Mi preveniramo i sprječavamo.

3. Mogućnosti zajedničkog života pripadnika islama s pripadnicima drugih religija

Ako istinski pogledamo u korijen riječi i definiciju islama sa stajališta izvora islama, onda nema dvojbe da je islam jedna od nebeskih religija koja u sebi, svom vjerniku i društvu njeguje, promovira i zagovara najveće dobro ovoga svijeta, a to je mir, ljubav, suživot, razumijevanje, međusobno potpomaganje, štiti svakog čovjeka u punini njegovih prava, bez obzira na njegovu vjersku, nacionalnu ili bilo koju drugu odrednicu. Svim ljudima je jedan praotac Adam ili Adem i jedna majka Eva ili Hava. Bog nas je na ovom svijetu stvorio da se međusobno potpomazemo i upoznajemo. Dao nam je mogućnost govora, na čemu mu hvala, kako bismo jedni druge pozivali na dobro, a odvrćali od zla. Kod Boga su najbolji oni koji ga se najviše boje i oni koji su od koristi ljudskoj zajednici, a najgori su oni koji smutnju (*fesad*) i nered na zemlji siju. Nažalost i takvih danas ima, onih koji zloupotrebom vjere i svakog povjerenja čine nered na zemlji i unose nemir među ljude. Velik je problem to što se vjera proziva i poistovjećuje sa zlodjelima ljudi. Moramo to odvojeno promatrati. Čista i nepatvorena religija, kao božanski sustav i stil življenja na zemlji, nije kriva poradi nekih ljudi koji je zlorabe. Opetovano tvrdimo da bilo koji radikalizmi, ekstremizmi i druge nasilne devijantnosti nemaju ni vjeru ni naciju i svi se protiv toga moramo otvoreno boriti, svatko u svojim redovima, za opće dobro mira i stabilnosti u cijelom svijetu. Moramo biti spremni osuditi i prozivati sve one koji na bilo koji način potiču bilo koji oblik zastranjivanja, bilo da se radi o imamu, svećeniku, muftiji, biskupu, političaru ili bilo kome drugom. U borbi na tom putu ne smijemo se umoriti jer pokoljenjima, nakon nas moramo ostaviti lijepu zemlju koju će resiti mir, ljubav i zajedništvo.

Želim vas pozvati da razmišljate o islamu sa stajališta njegovih izvora, a ne kroz prizmu onih koji mu nanose najveću štetu, od kojih se islam ograđuje i osuđuje ih. Uđite u dijalog s islamom bez straha, dijalog nema alternative. Gr-lite i ljubite one koji su u potrebi – Bog će vas ljubiti, pomozite one koji pomoć traže – Bog će vas pomoći, zaštitite one kojima je zaštita potrebna – Bog će vas zaštititi, čuvajte dostojanstvo čovjeka kao najveće svetinje Božje na zemlji – Bog će vaše dostojanstvo čuvati.